

POWSTANIE STYCZNIOWE

Po serii krwawo stłumionych manifestacji patriotycznych nowy rosyjski namiestnik gen. Karol hr. Lambert 14 października 1861 roku wprowadził stan wojenny w celu spacyfikowania Królestwa Polskiego.

Kozacy atakują Kościół św. Anny w Warszawie 27 lutego 1861 roku

Wojsko rosyjskie strzela do manifestantów w Warszawie 8 kwietnia 1861 roku

Biwak armii rosyjskiej na Placu Zamkowym w Warszawie po wprowadzeniu stanu wojennego w Królestwie Polskim w 1861 roku

15 października, mimo zakazów warszawiacy wzięli udział w obchodach rocznicy śmierci Tadeusza Kościuszki, co skończyło się rozbiem manifestacji przez wojsko rosyjskie i porywaniem ludzi z kościołów. Wojska rosyjskie dowodzone przez wojskowego generała-gubernatora warszawskiego Aleksandra Daniłowicza Gerstenzweiga dokonały pacyfikacji ludności cywilnej zebranej w katedrze św. Jana w Warszawie. Na znak protestu przeciwko aresztowaniu 1878 wiernych w katedrze warszawskiej, do której wtargnęło wojsko, administratorzy diecezji nakazali zamknięcie wszystkich kościołów i kaplic w Warszawie.

Zamknięcie kościołów – grafika Artura Grottgera

17 października 1861 Apollo Korzeniowski zawiązał Komitet Miejski, który zajął się przygotowaniem wybuchu powstania. Hrabia Lambert ugiął się przed tym oporem i uwolnił większość zatrzymanych. Po kilku dniach Lambert podał się do dymisji, a nowym namiestnikiem został gen. Aleksandr Lüders.

Margrabia Aleksander Wielopolski, jako naczelnik rządu cywilnego Królestwa Polskiego od czerwca 1862 r., był świadomy istnienia niepodległościowych ruchów w kraju, w połowie stycznia 1863 r. zarządził niespodziewany pobór do wojska rosyjskiego (tzw. brankę). Przygotowane zostały w tym celu imienne listy, obejmujące 12 tys. osób, podejrzanych o przynależność do organizacji patriotycznych. Władze pobór z premedytacją skierowały przeciwko szlachcie i mieszczaństwu z pominięciem ludności wiejskiej, co było bezpośrednią przyczyną wybuchu Powstania Styczniowego.

Aleksander Sochaczewski *Branka* 1863

Powstanie Styczniowe było polskim powstaniem narodowym skierowanym przeciwko Imperium Rosyjskiemu, zostało ogłoszone manifestem 22 stycznia 1863 roku wydanym w Warszawie przez Tymczasowy Rząd Narodowy, spowodowane narastającym rosyjskim terrorem wobec polskiego biernego oporu. Wybuchło 22 stycznia 1863 w Królestwie Polskim i 1 lutego 1863 w byłym Wielkim Księstwie Litewskim, trwało do jesieni 1864. Najdłużej aż do grudnia 1863 roku walczył ostatni oddział powstańczy ks. gen. Stanisława Brzóska na Podlasiu. Zasięgiem objęło tylko zabór rosyjski: Królestwo Polskie oraz ziemie zabrane – Litwę, Białoruś i część Ukrainy. Wojskami powstańczymi kierowali kolejno dyktatorzy: gen. Ludwik Mierosławski (od 17 lutego do 11 marca 1863 roku), gen. Marian Langiewicz (od 11 marca do 18 marca 1863 roku) oraz Romuald Traugutt (od 17 października 1863 roku do 10 kwietnia 1864 roku).

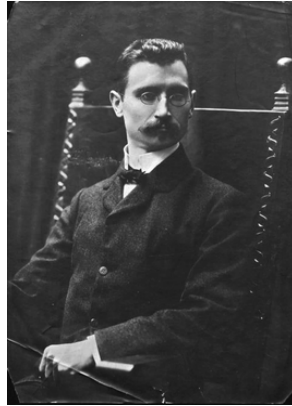
Gen. Ludwik Mierosławski

Gen. Marian Langiewicz

Traugutt został aresztowany przez rosyjską policję w nocy z 10 na 11 kwietnia 1864 w swojej warszawskiej kwaterze (został wydany przez Artura Goldmana). Początkowo przetrzymywany był na Pawiaku, a później więziono go w X Pawilonie Cytadeli Warszawskiej. Próbowano wydobyć z niego informacje dotyczące dowództwa powstania, jednak Traugutt nie wydał nikogo. W czasie jednego z przesłuchań miał wypowiedzieć słynne zdanie: „Idea narodowości jest tak potężną i czyni tak wielkie postępy w Europie, że ją nic nie pokona”. 5 sierpnia 1864 roku na stokach Cytadeli Warszawskiej zostali powieszeni

członkowie władz Rządu Narodowego: Romuald Traugutt, Roman Żuliński, Józef Toczyski, Rafał Krajewski i Jan Jeziorański. Przed egzekucją gen. Romuald Traugutt ucałował krzyż, a zgromadzony tłum warszawiaków śpiewał ŚWIĘTY BOŻE.

Gen. Romuald Traugutt

Powstanie Styczniowe było największym polskim powstaniem narodowym, spotkało się z poparciem międzynarodowej opinii publicznej. Miało charakter wojny partyzanckiej, w której stoczono ok. 1200 bitew i potyczek. Mimo początkowych sukcesów zakończyło się klęską powstańców.

„Walka powstańcza” Michał Elwiro Andriolli

Bitwa – Artur Grottger

W walkach kilkadziesiąt tysięcy powstańców zostało zabitych, blisko 1000 zamordowanych bądź straconych, w tym kilkadziesiąt księży, ok. 38 tys. skazanych na katorgę lub zesłanych na Syberię. a ok.10 tys. powstańców wyemigrowało.

Pożegnanie z Europą – Aleksander Sochaczewski

Szczególnie krwawo Rosjanie rozprawili się z powstaniem na Litwie. Wilno zostało spacyfikowane przez oddziały generała – gubernatora Michaiła Murawjowa *Wieszatiela*. Rozstrzelali bądź powiesili 700 osób, ok. 40 tys. wysłano etapami na katorgę na Sybir, skonfiskowano ok. 1200 majątków ziemskich.

Po upadku powstania Kraj i Litwa pogrążyły się w żałobie narodowej. W roku 1867 zniesiono autonomię Królestwa Polskiego, jego nazwę i budżet, w 1869 zlikwidowano Szkołę Główną Warszawską, w latach 1869–1870 setkom miast wspierających powstanie odebrano prawa miejskie doprowadzając je tym samym do upadku, w roku 1874 zniesiono urząd namiestnika, w 1886 zlikwidowano Bank Polski. Skasowano 114 klasztorów katolickich w Królestwie, zlikwidowano znaczną liczbę szkół, skonfiskowano ok. 1600 majątków ziemskich i rozpoczęto intensywną rusyfikację ziem polskich. Po stłumieniu powstania znaczna część społeczeństwa Królestwa i Litwy uznała dalszą walkę zbrojną z zaborcą rosyjskim za bezcelową i zwróciła się ku pracy organicznej. Stolica Apostolska bardzo ostro wystąpiła przeciwko Rosji broniąc polskiej narodowej sprawy. Papież Pius IX w mowie tronowej 24 kwietnia 1864 roku powiedział: „...sumienie mnie nagli abym podniósł głos przeciwko potężnemu mocarzowi, którego kraje rozciągają się aż do bieguna..... monarcha ten prześladuje z dzikim okrucieństwem Naród Polski i podjął dzieło bezbożne wytępienia religii katolickiej w Polsce..”

Papież Pius IX

Powstanie przyczyniło się do korzystniejszego niż w dwóch pozostałych zaborach uwłaszczenia chłopów. Pozostawiło trwały ślad w polskiej literaturze (Orzeszkowa – *Nad*

Niemnem, Dąbrowska – Noce i dnie, Żeromski – Wierna rzeka) i sztuce (Grottger – Polonia i Lithuania, Matejko – Polonia) XIX i XX wieku w kraju, na Litwie i na Białorusi.

Polonia – Rok 1863 Obraz Jana Matejki z 1864 roku

Epilogiem Powstania Styczniowego było Powstanie Zabajkalskie, które w czerwcu 1866 roku zorganizowali zesłańcy – powstańcy styczniowi.

Kościół katolicki wyniósł na ołtarze trzech uczestników Powstania Styczniowego: arcybiskupa Zygmunta Szczęsnego Felińskiego Metropolitę Warszawskiego (ogłoszony świętym 11 października 2009 roku przez Papieża Benedykta XVI), Adama Chmielowskiego (ogłoszony świętym 12 listopada 1989 roku przez Papieża Jana Pawła II jako Święty Brat Albert), Rafała Józefa Kalinowskiego (ogłoszony świętym 17 listopada 1991 roku przez Papieża Jana Pawła II), trwa proces beatyfikacyjny gen. Romualda Traugutta – ostatniego Dyktatora Powstania Styczniowego.

Opracowanie własne: Ryszard Jaśkowski

Wykorzystano: WIKIPEDIA/KAI/PAP/www.wroclaw.pl